

Sosiaali- ja terveysministeriö

Viite:

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö 1.6.2022 VN/12741/2022

Asia:

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta

Ilmoitan lausuntonani Lausuntopalvelu.fi –sivustolla julkaistuun lausuntopyyntöön seuraavan.

1 OIKEUSKANSLERIN LAILLISUUSVALVONTA

Oikeuskansleri on sosiaali- ja terveysministeriön pyynnöstä tarkastanut ennakolta hallituksen esityksen ennen sen suunniteltua esittelyä valtioneuvoston yleisistunnossa. Tarkastuksesta mainitaan hallituksen esityksen perusteluissa (s. 5 ja 34). Oikeuskanslerin 13.5.2022 antaman palautteen mukaan esitystä ei voitu antaa eduskunnalle ilman jatkovalmistelua (OKV/1371/23/2022). Oikeuskansleri arvioi tässä lausunnossa omasta aloitteestaan aikaisemman palautteen huomioon ottamista ja jatkovalmistelussa esitykseen tehtyjä muutoksia.

2 TOIMENPITEET TERVEYDENHUOLLON YLIKUORMITTUMISEN EHKÄISEMISEKSI (58 a ja 58 d §)

Ravintoloiden toimintaa ja eräiden tilojen käyttöä voitaisiin lakiehdotuksen 58 a §:n 4 momentin ja 58 d §:n 2 momentin mukaan rajoittaa muun muassa sillä perusteella, että covid-19 -rokotteiden vaikuttavuus vakavaa tautimuotoa vastaan olisi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen

arvion perusteella merkittävästi heikentynyt tai olisi perusteltu epäily tällaisesta heikentymisestä. Säännösten sanamuodosta tai perusteluista ei ilmene, minkä tahon perustellusta epäilystä on kyse tai missä tilanteessa epäily voitaisiin rajoitusten perusteena rinnastaa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen arvioon. Sääntely ei tältä osin täytä täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimuksia.

Aikaisemmassa palautteessa on kiinnitetty huomiota kunta- ja aluetasolla tehtävien päätösten perusteisiin, joista voidaan saada tietoja tai tehdä havaintoja vain laajemmalla alueella tai valtakunnallisesti. Rokotteiden tehon heikentyminen on nyt esityksen perustelujen mukaan tilanne, jota arvioidaan valtakunnan tasolla tai Euroopan laajuisesti (s. 38). Kunta tai aluehallintovirasto toimisi rokotteiden tehoon liittyviä rajoitusperusteita harkitessaan ilmeisesti tartuntatautilain 7 §:n mukaisesti sosiaali- ja terveysministeriön antaman tiedon ja ohjauksen varassa. Hallinto-oikeuden yleisten periaatteiden mukaan viranomaisella on itsenäinen ja riippumaton harkintavalta sen toimivaltaan kuuluvissa asioissa. Ministeriön ohjaus ei kuitenkaan saisi johtaa siihen, että ministeriö käytännössä määrittelisi lainsäädännön soveltamisen tilanteet ja että viranomaisten toimivalta harkita rajoitusten edellytyksiä kaventuisi. Esityksessä on tämän vuoksi erikseen arvioitava, onko rokotteiden tehon heikentyminen kunnan ja aluehallintoviraston harkittavaksi soveltuva päätöksenteon peruste.

3 TOIMENPITEET COVID-19 -EPIDEMIAN LEVIÄMISEN ESTÄMISEKSI (58 c §)

Lakiehdotuksen 58 c §:n 6 momentista ehdotetaan poistettavaksi aikaisemmin voimassa olleeseen sääntelyyn sisältynyt asetuksenantovaltuus, joka koski muun muassa matkustajien ohjausta ja hygieniasta huolehtimista liikennepalveluihin liittyvissä tiloissa. Ehdotuksen mukaan tiloista vastaavien toimijoiden olisi jatkossa huolehdittava covid-19 –taudin leviämisen ehkäisemiseksi tehtävistä järjestelyistä viranomaisten ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjeistuksen mukaisesti. Ehdotusta ei ole käsitelty esityksen perusteluissa. Aikaisemmassa palautteessa kiinnitettiin huomiota siihen, että ohjeet eivät ole oikeussääntöjä ja että yksityisiä tahoja ei voida velvoittaa noudattamaan ohjeita. Jatkovalmistelussa on harkittava, ohjataanko toimijoita laissa tai sen nojalla annettavilla oikeussäännöillä vai ovatko ohjeet riittäviä. Ohjeiden antamiseen ei voida valtuuttaa laissa (esim. PeVL 6/2003 vp¹ s.4).

4 KORVAUS LIIKETOIMINNAN RAJOITTAMISESTA (79 a §)

Lakiin ehdotetaan otettavaksi uusi pykälä, jonka mukaan yrityksillä olisi oikeus saada korvaus tilojen sulkemisesta, yleisötilaisuuksien kieltämisestä tai muusta merkittävästä liiketoiminnan rajoittamisesta. Pykälä sisältäisi asetuksenantovaltuuden ja viittauksen valtioneuvostonlakiin.

¹ https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Documents/pevl_6+2003.pdf

Asetuksenantovaltuuden ja viittauksen sanamuodon perusteella jää epäselväksi, miltä osin valtionavustuslakia sovellettaisiin, eikä tätä ole tarkemmin selostettu esityksen perusteluissakaan. Pykälän muotoilussa olisi otettava huomioon, että valtionavustuslakia sovelletaan lain 3 §:n mukaan valtionavustuksiin silloin, kun muussa laissa ei ole siitä poikkeavia säännöksiä. Lisäksi on huomattava, että valtionavustuslain 8 §:n nojalla voidaan valtioneuvoston asetuksella säätää valtionavustuksen talousarvion mukaisesta myöntämisestä, maksamisesta ja käytöstä. Asetuksenantovaltuus koskee muun muassa valtionavustuksen myöntämisen tarkempia perusteita ja valtionavustuksen ehtoja (HE 63/2001 vp²).

Esityksen perustelujen mukaan korvausjärjestelmän perusteet ja käytännön toteutus vastaisivat yritysten määräaikaista kustannustuesta annetun lain mukaisia menettelyjä (s. 12). Esityksessä selostetaan suunniteltuja korvausten periaatteita, mutta ei kerrota miten korvausmenettely käytännössä järjestettäisiin (s. 18, 20, 57-59 ja 68). Tässä yhteydessä on otettava huomioon, että kustannustuesta on säädetty laissa. Jatkovalmistelussa onkin arvioitava, voidaanko vastaavasta järjestelmästä säätää ehdotuksen mukaisesti valtioneuvoston asetuksella vai onko siitä säädettävä lain tasolla.

Esityksen mukaan korvauksiin käytettävän määrärahan tarve arvioitaisiin osana korvauksia koskevan valtioneuvoston asetuksen valmistelua (s. 20). Perustuslain 3 §:n mukaan eduskunta käyttää lainsäädäntövallan lisäksi budjettivaltaa. Lakiehdotuksen mukaiset korvaukset on ilmeisesti tarkoitettu lakisääteiksi menoiksi, joihin on varauduttava valtion talousarvion valmistelussa. Jatkovalmistelussa on sen vuoksi selvitettävä lakiehdotuksen suhde valtion talousarvioon ja annettava tästä eduskunnalle riittävät tiedot hallituksen esityksen perusteluissa.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Oikeuskansleri

Tuomas Pöysti

Esittelijäneuvos, osastopäällikkö

Maija Salo

² https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_63+2001.pdf